

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร” สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรและด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ในการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ต่อไปนี้

1.สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครของครูศิลปศึกษา

1.2 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา

2.อภิปรายผลการวิจัย

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครของครูศิลปศึกษา

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา

3.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.สรุปผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

สรุปผลการวิจัยจากข้อมูลแบบสอบถาม

1.1 ผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ใน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครของครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะใน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ใน

1. จุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

2. คุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

3. รูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

4. ขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะใน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัยจากข้อมูลแบบสัมภาษณ์

1.2 ผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะใน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร และนักวิชาการศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะใน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน

1. จุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

2. คุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

3. รูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

4. ขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

1.1 ผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ของครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสำรวจสถานภาพของครูศิลปศึกษาจำนวน 168 คน พบว่า เป็นหญิง ร้อยละ 51.2 ชายร้อยละ 48.8 และมีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.7 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 94.0 จบสาขาวิชา หรือวิชาเอก / วิชาโท ทางศิลปศึกษา ร้อยละ 86.9 มีประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา 20 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ทำการสอนศิลปศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 (ป.1 – ป.6) ร้อยละ 26.8 เคยมีประสบการณ์ในการเข้าประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คิดเป็นร้อยละ 92.3 และมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 83.3 มีความเข้าใจสามารถถ่ายทอดการบูรณาการหลักสูตรในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 87.5 และมีประสบการณ์ในการบูรณาการหลักสูตรในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 86.9

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านจุดมุ่งหมาย การบูรณาการหลักสูตร ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร และด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร โดยสรุปได้ดังนี้

ด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นในด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ($\bar{X} = 4.80$) คือ ข้อที่ 4 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้านสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และข้อที่ 9 เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) ในข้อ 10 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางศิลปะมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นในด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ($\bar{X} = 4.78$) คือ ข้อที่ 4 ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ โดยเชื่อมโยง และสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) ในข้อที่ 10.3 ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง

สาระการเรียนรู้ทางศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เข้าด้วยกัน โดยร่วมกันกำหนดหัวเรื่องจาก ค่านิยมที่ต้องการเน้นในหลักสูตร

ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นในด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{x} = 4.45$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ($\bar{x} = 4.57$) คือ ข้อที่ 2 ควรจัดการเรียนรู้โดย บูรณาการเนื้อหาระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยมีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) ในข้อ 4 ควรจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการความรู้และเนื้อหาสาระการเรียนรู้ทาง ศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยการศึกษาประเด็น หรือปัญหาอย่างลึกซึ้งให้สามารถนำ ความรู้มาประยุกต์ใช้ได้

ด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นในด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร ในระดับเห็นด้วย มากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ($\bar{x} = 4.79$) คือ ข้อที่ 10 ควรมีการ ประเมินผลการเรียนรู้ทางศิลปะของผู้เรียนตามสภาพจริง จากการประเมินผลภาคปฏิบัติและ การ สังเกตพฤติกรรม โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) ในข้อที่ 1 ควรมีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ โดยใช้หัวเรื่องที่มีขอบข่ายครอบคลุมสาระการเรียนรู้ศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และ สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ใน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

ด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า จุดมุ่งหมายการบูรณาการ หลักสูตรควรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการสอดแทรกการบูรณาการที่เหมาะสมจะนำมาใช้ เป็นแนวทางได้ และควรกำหนดจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ผสมผสานประสบการณ์และเชื่อมโยง ความรู้ทางศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยควรกำหนดให้มีความเหมาะสมกับวุฒิภาวะของ ผู้เรียนให้มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของท้องถิ่น และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ให้ ผู้เรียนได้พัฒนาในหลาย ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน และให้ผู้เรียนสามารถนำสาระการเรียนรู้ศิลปะไป ใช้กับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรมีการบูรณาการหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น และคุณลักษณะของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะการบูรณาการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางได้ และควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ศิลปะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และควรสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ที่มีความสุข ควรจัดให้มีการบูรณาการกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ค้นหาความสามารถของตนเองและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ การคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ และการไตร่ตรอง

ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า การบูรณาการหลักสูตรสามารถนำมาใช้ได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับผู้สอนจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสาระการเรียนรู้ที่จะนำมาเชื่อมโยงกัน และควรบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยจัดการเรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียน การนำรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรใช้ตามสภาพแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียน โดยเริ่มจากผู้สอนคนเดียวก่อนแล้วจึงพัฒนาไปสู่การข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่อไป และมีความคิดเห็นว่าการบูรณาการในขอบข่ายสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ยังมีปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

ด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรเน้นกิจกรรมปฏิบัติ โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น และส่งเสริมการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต และควรมีการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหาที่สามารถบูรณาการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เขียนผังความคิดการนำไปปฏิบัติจริง และวัดประเมินผลโดยการประเมินผลควรมีการปรึกษาร่วมกันระหว่างผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการกันและควรให้ผู้เรียนประเมินตนเอง ครู ผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง ควรร่วมกันกำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะ และมีความคิดเห็นว่าการนำขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตรทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ไปทดลองใช้ในการปฏิบัติจริง

ด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า สภาพการเรียนการสอนยังไม่เอื้ออำนวยต่อการบูรณาการหลักสูตร เช่น ขาดอุปกรณ์การสอน และบุคลากร และมีข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงานของครูที่มาก และจำนวนนักเรียนที่มากเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การบูรณาการหลักสูตรมี

การปฏิบัติจริงได้น้อย การบูรณาการหลักสูตรเหมาะสมจะนำไปใช้กับโรงเรียนที่มีความพร้อมที่จะรับการเรียนรู้แบบบูรณาการ แต่ละโรงเรียนมีความพร้อมไม่เท่ากัน ควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียน การบูรณาการหลักสูตร ต้องใช้เวลามากในการจัดการเรียนรู้ แต่เวลาเรียนมีจำกัด อาจทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ และทักษะที่ดี การจัดการบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ในระดับช่วงชั้นที่ 1 สามารถทำได้ 100% แต่ในระดับช่วงชั้นที่สูงขึ้น ต้องลดระดับการบูรณาการลงตามระดับช่วงชั้นที่สูงขึ้น และเนื้อหาในแต่ละช่วงชั้นควรมีความต่อเนื่องกัน จึงจะสามารถบูรณาการเนื้อหาเชื่อมโยงประสบการณ์มาใช้ได้ การบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับครูยังขาดความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติจริง ควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับการบูรณาการให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้สอนได้พัฒนาความรู้ และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสามารถนำไปบูรณาการกับทุก ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และการนำความรู้ทางศิลปะไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และช่วยลดความยากของสาระการเรียนรู้ลงได้

1.2 ผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร และนักวิชาการศิลปศึกษา ทั้งหมด 12 คน เป็นชาย 11 คน หญิง 1 คน ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท 9 คน ปริญญาตรี 1 คน ปริญญาเอก 1 คน และประกาศนียบัตรชั้นสูง วิชาเฉพาะสถาปัตยกรรมไทย 1 คน เป็นผู้สอนศิลปศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 3 – 4 (ม.1 – ม.6) 3 คน นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ระดับ 8 3 คน เป็นผู้สอนศิลปศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 (ป.1 – ป.6) 2 คน และเป็นศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะระดับ 9 จำนวน 1 คน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน/ การสอน ระหว่าง 21 – 30 ปี และเคยมีประสบการณ์ในการเข้าประชุม อบรม สัมมนา เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จำนวน 10 คน ไม่เคยมีประสบการณ์เข้าอบรม 2 คน และมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรในระดับมาก 6 คน มีประสบการณ์เคยดำเนินการบูรณาการหลักสูตรในระดับปานกลาง 8 คน ระดับมาก 4 คน และเคยถ่ายทอด ความรู้ หรือเป็นวิทยากรให้ความรู้ให้แก่ผู้อื่นในเรื่องเกี่ยวกับบูรณาการหลักสูตร 9 คน เคยถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นในระดับปานกลาง 6 คน ระดับมาก 2 คน ระดับน้อย 1 คน และไม่เคย 2 คน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

ด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดจุดมุ่งหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะให้สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับการบูรณาการหลักสูตรไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในมาตรฐาน ศ.1.1 ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางได้ และควรกำหนดจุดมุ่งหมาย โดยพิจารณาจากมาตรฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันนำมาเป็นจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยคำนึงถึงความลึกซึ้งของสาระในแต่ละศาสตร์ ระดับความยากง่ายนำมาพิจารณาร่วมกัน ควรกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในลักษณะองค์รวมกว้าง ๆ ให้สามารถนำไปบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อเพิ่มขอบข่ายความรู้ ความคิด และมุมมองแก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

ในการกำหนดจุดมุ่งหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนกำหนดให้ผู้เรียนสามารถนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมาใช้ในการเรียนรู้ และสร้างสรรค์งานศิลปะให้เกิดประโยชน์ได้ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงและควรกำหนดจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้พัฒนาการสังเกต การรับรู้ การวิเคราะห์วิจารณ์ คิดสร้างสรรค์ ดัดแปลง มีจินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปะไทย และสากล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความคิดรวบยอดทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นหลัก และนำจุดมุ่งหมายด้านอื่น ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติเพิ่มเติมเข้ามาร่วมและจัดกิจกรรมให้ได้ตามจุดมุ่งหมายนั้นโดยเน้นความรู้ความเข้าใจ และการนำไปใช้ โดยคำนึงถึงมาตรฐานช่วงชั้น และความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้กำหนดให้มีการบูรณาการหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในคุณภาพของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 - 4 ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางได้

การกำหนดจุดมุ่งหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและสังคม ควรกำหนดจุดมุ่งหมายที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์นำสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนรู้ทางศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เห็นคุณค่า และความสำคัญของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น โดยควรกำหนดจุดมุ่งหมายที่ใช้แนวทางซึ่งกำหนดไว้ในสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

มาตรฐาน ศ.1.2 และคำนึงถึงมาตรฐานช่วงชั้น ระดับการเรียนรู้ และความต่อเนื่องของสาระการเรียนรู้โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นหลัก และกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมในท้องถิ่นเพิ่มเติมเข้าไปในการจัดกิจกรรม โดยคำนึงถึงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม และศาสนาในท้องถิ่น

ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ความรู้ทางศิลปะแก่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม และสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และศิลปนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้โดยควรกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมองค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านแล้ว นำมากำหนดกิจกรรม และการประเมินผลให้สอดคล้องกัน การจัดการเรียนรู้เป็นไปได้อย่างหลากหลาย โดยสามารถนำองค์ประกอบการเรียนรู้ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยด้านใดมาใช้ก่อนหรือหลังได้ไม่จำกัดขึ้นอยู่กับภาวะของผู้เรียน แต่ควรกำหนดผลการเรียนรู้ให้ครบองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน และสามารถนำทฤษฎี 4 แกน(DBAE) และกิจกรรมโครงการมาประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียนควรจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ และวิเคราะห์เชื่อมโยงศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่น และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้สาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นแกนหลัก และนำสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการแสดงออกทางศิลปะ และนำผลงานทางศิลปะมาใช้เพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้เรียน นอกจากนี้ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้โดยประยุกต์สิ่งรอบ ๆ ตัวผู้เรียนมาใช้ในการเรียนรู้ และใช้โครงการช่วยในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้ศิลปะและชีวิตของผู้เรียน โดยควรมีการวางแผนการเรียนรู้โดยคณะครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้หาแนวทางสร้างความสัมพันธ์ของสาระร่วมกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการบูรณาการหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร และนักวิชาการศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการร่วมเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนร่วมพิจารณาในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา ครู และผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในส่วนของผู้กำหนดกิจกรรมและผู้ปฏิบัติ ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ และเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่าง ๆ ชุมชนมีบทบาทเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

นอกจากนี้ ผู้ปกครองและชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโอกาสที่เหมาะสมในลักษณะของโครงการด้านศิลปะ หรือกิจกรรมนอกสถานศึกษาที่สามารถให้ครอบครัว และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

จากรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร 6 รูปแบบ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา รูปแบบสาขาวิชาคู่ขนาน รูปแบบหลายสาขาวิชามารวมกัน รูปแบบสหวิทยาการ รูปแบบต่อเนื่องคาบเวลาเรียนตลอดวัน และรูปแบบบูรณาการอย่างสมบูรณ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ทุกรูปแบบมีความสอดคล้อง และสามารถนำไปใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหา วัตถุประสงค์ วุฒิภาวะ ระดับช่วงชั้น และคำนึงถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาบางส่วน มีความคิดเห็นว่า รูปแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา รูปแบบสหวิทยาการ รูปแบบหลายสาขาวิชามารวมกัน และรูปแบบสาขาวิชาคู่ขนาน มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมากที่สุด เพราะในในรูปแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา การเชื่อมโยงเนื้อหาในขอบข่ายสาระการเรียนรู้ศิลปะ สามารถทำได้ดีสามารถดึงจุดประสงค์หลักที่สัมพันธ์ใกล้เคียงกันมาเชื่อมโยงกันได้ง่าย รูปแบบสหวิทยาการเป็นการบูรณาการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ศิลปะเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้หัวข้อเรื่องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสาระการเรียนรู้ รูปแบบหลายสาขาวิชามารวมกัน และผู้สอนมีอิสระยืดหยุ่นสามารถให้การเรียนรู้ในประเด็นความรู้ที่กว้างขวาง และรูปแบบสาขาวิชาคู่ขนานสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ง่าย เนื่องจากผู้สอนประสานงานกันได้ง่าย

ในด้านประสบการณ์การนำรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรไปใช้ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร และนักวิชาการศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการนำรูปแบบสหวิทยาการมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยการเลือกหัวข้อเรื่อง ช่วงเวลา ระดับที่สอน และแต่ละสาระการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมในเรื่องนั้น แล้วปฏิบัติกิจกรรม และประเมินผลตามที่กำหนดร่วมกัน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาบางส่วนมีประสบการณ์ในการนำรูปแบบหลายสาขาวิชามารวมกัน รูปแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา รูปแบบสาขาวิชาคู่ขนานและรูปแบบต่อเนื่องคาบเวลาเรียนตลอดวันมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยนำรูปแบบหลายสาขาวิชามารวมกัน มาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียน และผู้สอนร่วมกันเลือกประเด็นที่น่าสนใจมาวิเคราะห์และให้ผู้เรียนตั้งประสบการณ์ต่าง ๆ มาสร้างผลงานศิลปะ นำรูปแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชามาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มกำหนดหัวข้อเรื่องที่สามารถแสดงกิจกรรมในขอบข่ายของกลุ่มสาระการ

เรียนรู้ศิลปะ กำหนดเวลา และให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานตามหัวเรื่อง และนำเสนอผลงาน นำรูปแบบสาขาวิชาคุณาน มารวมกันมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะร่วมกันกับสาระ การเรียนรู้อื่น ๆ และ นำรูปแบบต่อเนื่องคาบเวลาเรียนตลอดวันมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดย บูรณาการสาระการเรียนรู้ศิลปะร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ เลือกกิจกรรมตามความสนใจ ซึ่งต้องใช้เวลาวางแผนกำหนดจำนวนผู้เรียน รูปแบบการฝึกอุปกรณ์ และเลือกกิจกรรมที่เป็นที่สนใจของผู้เรียน

ด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ความเหมาะสมของขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตรที่ใช้ในการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การเลือกหัวข้อที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหน่วยการเรียนรู้ 2) การระดมสมองเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างหัวเรื่อง และเนื้อหาสาระวิชา 3) การตั้งคำถามชี้นำเพื่อกำหนดขอบเขต และลำดับเนื้อหา และ 4) การออกแบบกิจกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและ นักวิชาการศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยควรมีแนวดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1) การเลือกหัวข้อที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหน่วยการเรียนรู้ ควรเลือกหัวข้อที่น่าสนใจ มีขอบข่ายกว้าง ครอบคลุม และสามารถข้ามสาระการเรียนรู้ และมีความเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานช่วงชั้น สาระ การเรียนรู้ช่วงชั้น และตรวจสอบความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยใช้ผลการเรียนรู้เป็นตัวตั้ง

2) การระดมสมองเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างหัวเรื่อง และเนื้อหาสาระวิชาควรเป็นการระดมสมองในลักษณะกลุ่มย่อย และร่วมกันแสดงความคิด และใช้แผนที่ความคิด Mind Mapping แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนตามแต่ละช่วงชั้น เชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตกับหัวเรื่อง และควรมีการแจกแจงรายละเอียดโดยผู้สอนควรมีความเข้าใจ หลักสูตร และเนื้อหาสามารถควบคุมแนวคิดวางแผนกรอบกว้าง ๆ

3) การตั้งคำถามชี้นำเพื่อกำหนดขอบเขต และลำดับเนื้อหา ควรตั้งคำถามในลักษณะ กระตุ้นความคิด แก้ปัญหาในประเด็นที่กว้าง ครอบคลุม และเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ให้ได้แสดงความคิดหาความสัมพันธ์ของลำดับเนื้อหาโดยผู้สอนควรเป็นผู้กำหนดขอบเขต และให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในการลำดับเนื้อหา

4) การออกแบบกิจกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับหัวเรื่อง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายสัมพันธ์กับพัฒนาการ และวิธีการ เรียนรู้ของผู้เรียน โดยยึดผลการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง และออกแบบ การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการ

ดำรงชีวิต โดยกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม สื่อการสอน เวลาที่เหมาะสม และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการปฏิบัติจริง การสืบค้นความรู้ และทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยควรนำทฤษฎี 4 แกน (DBAE) และทฤษฎี 4MAT มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรจัดกิจกรรมทั้งลักษณะกลุ่มและเดี่ยวในลักษณะโครงการ และควรจัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง โดยกำหนดเนื้อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงสอดแทรกอยู่ในกระบวนการฝึกปฏิบัติ และคำนึงถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ที่จะนำมาสัมพันธ์กัน และ ร่วมกันคิดออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ และประเมินผลตามสภาพจริง โดยออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ที่มีความหมายสำคัญต่อผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และคำนึงถึงพัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคล สังคม สิ่งแวดล้อม และควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน และควรกำหนดจุดประสงค์กิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และการดำเนินชีวิต และกำหนดกิจกรรม ง่ายๆ วัสดุอุปกรณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออก และสรุปอภิปราย วิเคราะห์ผลงานผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาบางส่วนมีความคิดเห็นว่า ขั้นตอน การบูรณาการหลักสูตร มีความเหมาะสมบางส่วน และไม่เหมาะสมบางส่วน โดยให้ความคิดเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขโดยควรเปลี่ยนการเรียงลำดับขั้นตอนในขั้นตอนที่ 3 และขั้นตอนที่ 4 ใหม่ โดยสลับขั้นตอนที่ 4 การออกแบบสำหรับการจัดการเรียนการสอนขึ้นมาแทนขั้นตอนที่ 3 และเลื่อน ขั้นตอนที่ 3 การตั้งคำถามขึ้นำเพื่อกำหนดขอบเขตและลำดับเนื้อหาลงมาเป็นขั้นตอนที่ 4 แทน เนื่องจาก การออกแบบการเรียนการสอนควรมีการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้าแล้วจึงตั้งคำถามให้เห็นขอบเขตและลำดับเนื้อหา

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ตามความเห็นของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสรุปผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีวุฒิ การศึกษาปริญญาตรี จบสาขาวิชาทางศิลปศึกษาและมีประสบการณ์สอนวิชาศิลปศึกษา 20 ปีขึ้นไป จึงคาดว่า จะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการสอนศิลปศึกษามากพอสมควร ตาม ความรู้ทางวิชาการที่ได้รับจากการศึกษาในสถาบันการศึกษา และความรู้ทางวิชาชีพที่ได้รับจาก ประสบการณ์ในการสอนเป็นเวลานาน และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการเข้า ประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และมีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการบูรณาการหลักสูตร ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่า ครูศิลปศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรพอสมควร ซึ่งความรู้ทางด้าน การบูรณาการหลักสูตร มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษามากในปัจจุบันผู้สอนจำเป็นต้องจัด การเรียนรู้แบบบูรณาการให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแนวการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดให้จัดกิจกรรม และ เนื้อหาสาระที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างสมดุลในลักษณะของการบูรณาการ เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ, 2544) ดังนั้น การที่ครูศิลปศึกษาได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการบูรณาการหลักสูตร จึงมีผลต่อความสามารถในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาต่อไป

2.2 ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร คุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร รูปแบบ การบูรณาการหลักสูตร และขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

1. ด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับพบว่า ครูศิลปศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 4 คือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ อื่นๆ และข้อที่ 9 คือเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์งานศิลปะ ที่เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

ในข้อที่ 4 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้สาระ การเรียนรู้อื่นๆ จากความคิดเห็นในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของ การประยุกต์ความรู้ทางศิลปะไปใช้ร่วมกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ในมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.1 ในมาตรฐานการ

เรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1-2 (ป.1-ป.6) ข้อที่ 6 นำความรู้ทางทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวัน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ข้อที่ 6 นำความรู้และวิธีการ ประสพการณ์ทางทัศนศิลป์ที่ตนถนัดและสนใจไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และ ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ข้อที่ 6 นำความรู้ เทคนิคและวิธีการทางทัศนศิลป์ที่ตนถนัดและสนใจไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และ ชีวิตประจำวันได้อย่างมี ประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ,2545) และสอดคล้องกับคุณภาพของผู้เรียน ในทุกระดับช่วงชั้น ซึ่งเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมาย ให้มองเห็นการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาต่าง ๆ ที่ จะทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิชาได้ (Amy E. Seely,1995) สอดคล้องกับ ชวลิต คาบแก้วและสุภาวดี เหมทานนท์ (2525) ที่เสนอแนวทางในการเรียนการสอน ศิลปศึกษาว่า ควรสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรและครูควร ประยุกต์ใช้สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ของเนื้อหาในแต่ละวิชาได้เป็นอย่างดีซึ่งจะช่วย ส่งเสริม และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ชีระชัย ปุณณโชติ (2545) กล่าวว่า ความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เนื้อหาและ กระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่ง อาจช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิชาอื่นได้ดีขึ้น ซึ่ง สอดคล้องกับ อรัญญา สุชาติโนบล (2545) ที่กล่าวว่า การเชื่อมโยงความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงต่าง ๆ อย่างมีความหมาย ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับชีวิตจริง โดยผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การกำหนดจุดมุ่งหมายการบูรณะหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ ในการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ถ่ายโอนความรู้ มีการพัฒนาการ อย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ข้อที่ 9 เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์งานศิลปะที่เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย จากความคิดเห็นในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ครูศิลปศึกษา เห็นความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ผู้เรียนในการเห็นคุณค่าและการอนุรักษ์งานศิลปะ วัฒนธรรมในท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ซึ่งจากผลการวิจัยของ อัญชลิต คงพัฒน์ (2545) พบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นในการกำหนดจุดประสงค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะว่า ควรมุ่งเน้นให้ ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ มีความรัก ความภูมิใจในศิลปะไทยและศิลปะท้องถิ่น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ กรมวิชาการ (2545) ที่พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา หลักสูตรและจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นและเห็นความสำคัญ ของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาไทยและสากล (กรมวิชา การ,2545) การนำองค์ความรู้ในท้องถิ่นมากำหนดหลักสูตรให้ ผู้เรียนได้ศึกษาในคุณค่า และคุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนรู้จากกิจกรรมทางด้าน ศิลปศึกษา เป็นสิ่งสำคัญครูผู้สอนศิลปศึกษา ควรมีบทบาทที่มีใช้เพียงหน้าที่การสอดแทรกคุณค่าที่ ดีงามของศิลปะและวัฒนธรรมไทย แต่ครูศิลปศึกษาควรที่จะสอดแทรกค่าความนิยม แนวคิด วิถี ชีวิต ภูมิปัญญาและคตินิยม พื้นบ้านของไทย ครูศิลปศึกษาสามารถจัดกิจกรรมโดยเลือกบุคคล สำคัญของท้องถิ่น เช่น ศิลปินพื้นบ้าน หรือช่างฝีมือพื้นบ้านมาเป็นวิทยากรให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ ผู้เรียนเห็นภูมิปัญญาใน ท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจในถิ่นของตน (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์,2543) และขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมความรู้ความสามารถของปราชญ์ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ได้ถ่ายทอด ความรู้สู่เยาวชนรุ่นหลังทำให้ภูมิปัญญาด้านศิลปะในท้องถิ่นไม่สูญหายไป ซึ่งเป็นการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้ไว้กล่าวว่า ความสำคัญของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปะ และวัฒนธรรม คือ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษา แห่งชาติ, 2542)

สรุปว่า ในด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในจุดมุ่งหมาย 2 ข้อ คือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทาง ศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ให้ได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวมเกิด ความสัมพันธ์ทางความคิดและพัฒนาการอย่างสมดุล และเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์งานศิลปะ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

2. ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตรในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูศิลปศึกษา เห็นด้วยมากที่สุดข้อที่ 4 คือ คุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะโดยเชื่อมโยงและ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ ผู้เรียน ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ชาตรี ถนอมวงษ์ (2545) ที่พบว่า นักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรบูรณา การและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี ศิลปะนิสัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการ เรียนการสอนศิลปศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์ (2528) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษา เป็นเรื่องของจิตใจซึ่งมีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนอย่างแยกไม่ออก สามารถที่จะสร้างเสริมให้คน เกิดความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้น ทั้งยังช่วยให้แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และความสนใจต่าง ๆ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความ มั่นใจในตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยของคนให้ ดำเนินไปในแนวทางที่ดี ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ศิลปศึกษา และคุณธรรม

จริยธรรม จึงมีความสัมพันธ์กันสามารถเชื่อมโยงสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ ตรงกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 24 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544) ซึ่งสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งมีหลักการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การจัดประสบการณ์ ควรบูรณาการคุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ครูทุกคนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้ประพฤตินิยมยึดหลักคุณธรรม และพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบ (กรมวิชาการ, 2544) ดังนั้น ครูศิลปศึกษา จึงควรจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปะอย่างมีความสุข ได้พัฒนาความรู้ทางศิลปะ ทักษะปฏิบัติและเจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะนิสัยที่ดีงามไปพร้อม ๆ กัน

สรุปว่า ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ เห็นด้วยมากที่สุดว่าคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตรควรจัดกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะโดยเชื่อมโยงและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดีเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง และมีจิตสำนึกที่ดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

3. ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร ในระดับเห็นด้วยมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าครูศิลปศึกษา เห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 2 ควรจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการเนื้อหาระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่า ควรจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ได้สัดส่วนสมดุลกัน (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา , 2544) ซึ่งวิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ (2529) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะว่า ควรจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้สาขาวิชาอื่น ๆ และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ สอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ที่กำหนดไว้ว่า ให้นำเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน(กรมวิชาการ, 2545) ซึ่งเป็นการสอนโดยเอาความรู้หลาย ๆ เรื่องมาสัมพันธ์กัน หรือการสอนเพื่อให้ความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงที่อยู่รอบตัวผู้เรียนให้เกิดประโยชน์ เช่น ช่วยให้การสอนศิลปะมีคุณค่ามากขึ้น แทนที่จะเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว ช่วยให้สามารถเน้นการ

พัฒนาทักษะทางศิลปะที่จำเป็นให้เกิดความคิดรวบยอด และสามารถปลูกฝังค่านิยมได้อีกด้วย (วุฒิ วัฒนสิน, 2542) การจัดการเรียนรู้ให้ได้คุณภาพตามหลักสูตรนั้น บุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหาร ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มวิชา และครูผู้สอนทุกคน จำเป็นต้องร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ภารกิจในการจัดการเรียนรู้ โดยเอาชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยไม่มีข้อกีดขวางของกลุ่มวิชา ครูแต่ละคน จะต้องจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงบูรณาการกันในกลุ่มวิชาและระหว่างกลุ่มวิชาและควรมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง (กรมวิชาการ, 2544)

สรุปว่า ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดว่า ควรจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการเนื้อหาระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความคิดรวบยอดของเนื้อหาความรู้จากหลายสาขาวิชาไปพร้อม ๆ กัน ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์อย่างเป็นเอกภาพเดียวกันของการศึกษา

4. ด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูศิลปศึกษา เห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 10 คือ ขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร ควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ทางศิลปะของผู้เรียนตามสภาพจริงจากการประเมินผลภาคปฏิบัติ และการสังเกตพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัญชลี พลคงพัฒน์ (2545) ที่พบว่า นักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรประเมินผลการเรียนรู้ทางศิลปะของผู้เรียนตามสภาพจริง และจากผลการวิจัยของชาติร์ ธนอมวงษ์ (2545) ที่พบว่า นักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรใช้การประเมินเป็นข้อมูลช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง และ ปรับปรุงการเรียนการสอน และควรประเมินด้วยการสังเกตพัฒนาการ และ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ควรประเมินตามสภาพจริงให้ครอบคลุมพัฒนาการผู้เรียนทุกด้าน ซึ่งอัครพล เดชะพุด (2538) อ้างถึงใน สน วัฒนสิน, 2544) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาส่วนมากสอนโดยเน้นภาคปฏิบัติ การวัดและประเมินผล จึงเน้นอยู่ที่การตรวจผลงานและการสังเกต และจากผลการวิจัยของ มาลียา กองสุข (2534) พบว่า ควรเน้นการประเมินผลการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ใช้วิธีการประเมินผลให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษา ใช้วิธีการประเมินผลหลาย ๆ ด้าน ประเมินผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการ เรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ผู้เรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตน และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการ ประเมินผลที่หลากหลายมีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา

ผู้เรียนคิดปะอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ , 2545) ซึ่ง กรมวิชาการ (2546) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ควรคำนึงถึงการสอดประสานเป็นเนื้อเดียวกันกับ กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะครูผู้สร้างหน่วยการเรียนรู้ต้องมีแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีหลักเกณฑ์ของการประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย การสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในการปฏิบัติงานทักษะกระบวนการ และผลสำเร็จของงาน โดยพิจารณาจากการปฏิบัติงานทักษะกระบวนการ และผลสำเร็จของงานโดยพิจารณาจากการปฏิบัติจริงของผู้เรียนและประเมินจากที่แท้จริง ด้วยวิธีการสังเกตของครูผู้สอน ใช้เครื่องมือการประเมินแบบ Rubric ซึ่งจะมีประเด็นการประเมิน และเกณฑ์การให้คะแนน อย่างละเอียด ในการให้คะแนนการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการประเมินผลร่วมกันของผู้เรียน เพื่อผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้การประเมินผลเป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

สรุปว่า ในด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ว่าควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ทางศิลปะของผู้เรียนตามสภาพจริง จากการประเมินผลภาคปฏิบัติ และการสังเกตพฤติกรรมด้วย วิธีการสภาพจริงจากการประเมินผลภาคปฏิบัติ และการสังเกต พฤติกรรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการประเมินด้วย

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า ควรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ซึ่งธีระชัย ปุณณโชติ (2540) กล่าวว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตมิได้จำกัดอยู่ในสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ เราจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลาย ๆ สาขาวิชาร่วมกันแก้ปัญหา สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้มิได้ต้องเป็นวิชา ๆ แบบแยกส่วน แต่เรียนรู้โดยเป็นองค์รวม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น ผู้เรียนจะเกิดมโนทัศน์ในเรื่องที่จะเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่อยู่ในวิถีชีวิตของตนเอง การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง (ธีระชัย ปุณณโชติ , 2540) ศิลปะ เป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับ

ชีวิตประจำวันของมนุษย์มุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกและพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับวัย และนำเอาความรู้ในวิชาศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน (นิรันดร์ สุวรรณมัย , 2542) ศิลปะมุ่งให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวัน สอนให้คนมีความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ สอนให้เป็นคนช่างคิด มีเหตุผลเป็นของตนเอง และวิชาศิลปะศึกษาไม่ได้เน้นความรู้เนื้อหาเหมือนวิชาทั่วๆ แต่นำให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตมากขึ้น และนอกจากจะส่งเสริมในพัฒนาการด้านต่างๆ ที่จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แล้วยังช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดี สุนทรียภาพ และการนำประโยชน์ของความงามมาใช้ให้ตนเองมีความสุขตามอัธยาศัยในการดำรงชีวิต (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2530) ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้นั้น จึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิต

2. ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า ควรมีการบูรณาการหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่า ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและชุมชน วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544) กล่าวว่า หลักสูตรใหม่นี้การบูรณาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอน เป็นแนวทางสำคัญที่กระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆอย่างหลากหลาย และสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกันของครูแต่ละคน โดยที่การเรียนการสอนในลักษณะเดิมที่แยกส่วนเป็นวิชาๆนั้นต้องลดลง และพยายามจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและของชุมชนท้องถิ่น โดยครูหรือนักวิชาการด้านศิลปะนั้นสามารถนำเอาวิถีทางในการเรียนการสอนของตนไปบูรณาการร่วมกับสาระความรู้ และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ เช่น ในกรณีของศิลปะกับสังคมนั้น ครูก็สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และ ชุมชนในท้องถิ่นหรือเขตของตน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ , 2543) ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตภายในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในท้องถิ่นที่จะสนองตอบต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องกระจายอำนาจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการจัดกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้อุทิศตนในชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริงไปสู่ท้องถิ่น ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และแนวทางที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

3. ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า การบูรณาการหลักสูตรสามารถใช้ได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับผู้สอนจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ที่จะนำมาเชื่อมโยงกัน ดังที่ วิรัตน์ พิชญไพบูลย์ (2531) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะแบบบูรณาการ ต้องเป็น

หัวข้อเรื่องที่ใกล้ชิดกับตัวนักเรียน โดยเนื้อหาต่าง ๆ ที่จะผสมผสานหรือบูรณาการนั้นต้องเหมาะสมกับสภาพและวัยของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถญา สุชาติโนบล (2545) ที่กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของระดับวุฒิภาวะและธรรมชาติของวิชา เนื้อหาในบางเรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในเชิงหลักการที่ลึกซึ้ง ครูผู้สอนก็อาจเลือกใช้หรือปรับวิธีการให้เหมาะสมตามสาระนั้น ๆ และสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร และนักวิชาการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการบูรณาการหลักสูตรทุกรูปแบบมีความสอดคล้อง และสามารถนำไปใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหาวัตถุประสงค์ วุฒิภาวะ ระดับช่วงชั้น และ คำนึงถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นสำคัญ

4. ด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

ครูศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรเน้นกิจกรรมปฏิบัติโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น และส่งเสริมการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่ง วิบูลย์ จันท์แย้ม (2531) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น จะมีความแตกต่างจากวิธีสอนวิชาสามัญอื่น ๆ เพราะวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ ประการสำคัญคือ วิธีการเรียนการสอนควรเป็นวิธีแก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้กับชีวิตจริง และจากผลการวิจัยของ วิศิษฐ์ นาสารีย์ (2544) พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ควรให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความสนใจ และความถนัด โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น และควรเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ประหยัด และยั่งยืน การเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษา (นิจพร สุขสวัสดิ์อานวย, 2544) เป็นการพัฒนาความรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษา ยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า สภาพการเรียนการสอนยังไม่เอื้ออำนวยต่อการบูรณาการหลักสูตร เช่น ขาดอุปกรณ์การสอน และบุคลากร การบูรณาการหลักสูตรอาจเป็นยังสิ่งใหม่สำหรับครู สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจมีความพร้อม และศักยภาพที่แตกต่างกัน ระดับการเรียนรู้การปฏิบัติร่วมกันระหว่างครูผู้สอนในแต่ละวิชาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการบูรณาการหลักสูตร เพราะว่า หัวใจของการสอนแบบบูรณาการ คือการที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ร่วมกันปรึกษา วางแผน และดำเนินการสอนตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งครูไทยยังไม่คุ้นเคยกับการทำงานร่วมกัน ส่วนมากนัดต่างคนต่างวางแผนต่างคนต่างสอนมากกว่า แต่การบริหารจัดการในโรงเรียนตั้งแต่การมอบหมายภาระงานแก่ครู การจัดการการสอน ฯลฯ ในปัจจุบันยังไม่อำนวยความสะดวกแก่การสอนแบบนี้ (ธีรชัย ปุณณ โชติ, 2540) แนวทางในการแก้ไขเรื่องนี้จึงควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่อง การบูรณาการหลักสูตร

ให้แก่ครูและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และได้ฝึกประสบการณ์การทำงาน ร่วมกันในการบูรณาการหลักสูตร และควรจัดทำคู่มือการบูรณาการหลักสูตร เพื่อเป็นการเผยแพร่ ความรู้ และใช้เป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้ ดังผลการวิจัยของ อมรรัตน์ ศูนย์กลาง (2544) ที่ พบว่า คู่มือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทำให้ครูเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะ ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และสามารถเป็นแนวทางให้ครูในการจัดการเรียนการ สอนแบบบูรณาการได้ ส่วนในด้านปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์การสอน สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ สน วัฒนสิน (2544) ที่พบว่า โรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อต่างๆ และขาดเอกสารในการ ค้นคว้า และครูผู้สอนขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน (สุภาพร ดัชนีชนศิริวะกุล, 2537) และสื่อการสอนทางศิลปะไม่ได้รับจากหน่วยงานเท่าที่ควร (คำรณ หล้าเจริญสุข, 2540) ดังนั้นในการใช้วัสดุอุปกรณ์สร้างสื่อ ควรพยายามให้นักเรียนใช้วัสดุหาง่ายในท้องถิ่นมาปฏิบัติงาน และนำมาสร้างสื่อ (นิรมล ศิรินสาร สวัสดิคุณตร, 2525) สื่อหรืออุปกรณ์ที่หาง่ายในท้องถิ่นจะไม่ทำ ให้เปลืองค่าใช้จ่ายและยังเป็นพื้นฐานให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ขึ้น อีกด้วย (วัชรินทร์ จิตติอติชัย, 2530) และครูควรร่วมกับคณะครูในโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียนผลิตสื่อ ไว้เป็นส่วนกลางไว้บริการครูตามโรงเรียนต่างๆ ซึ่งจะเป็นหนทางแก้ปัญหาการขาดแคลนสื่ออีกทาง หนึ่ง (นพดล สายทองยนต์, 2536)

2.2 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 สถานภาพ ภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการสรุปผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการ ศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีอายุมาก (51-60 ปี) มีการศึกษาระดับปริญญาโท และเป็นผู้สอนศิลปศึกษา โดยตรง มีประสบการณ์ทำงานมาก และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรม สัมมนา เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีความรู้ และประสบการณ์ในการใช้และ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร ในระดับปานกลางถึงระดับมาก ดังนั้นจึงคาดคะเน ได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการ เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางศิลปศึกษามากพอสมควร สามารถ นำความรู้และประสบการณ์นี้ไปใช้ในภาระงานในหน้าที่ และเผยแพร่ความรู้ทางศิลปศึกษาให้เป็น ประโยชน์ต่อไปได้

2.2 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาเกี่ยวกับ
แนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. ด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร

การกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สอดคล้องกับกลุ่มสาระ
การเรียนรู้อื่นๆ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า หลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับการบูรณาการหลักสูตรไว้ในมาตรฐาน
การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในมาตรฐาน ศ 1.1 ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางได้
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตร
ยืดหยุ่น สอดแทรกการบูรณาการสาระการเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมายเป็นมาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในภาพรวม การกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สอดคล้องกับกลุ่ม
สาระการเรียนรู้อื่นๆ เป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งที่ได้รับการกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้และองค์ความรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในเรื่อง การประยุกต์ใช้ความรู้ศิลปะ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานการ
เรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตาม
จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด
ความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และปรากฏใน
มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.1 ในมาตรฐานการเรียนรู้
ช่วงชั้นที่ 1-2 (ป.1-ป.6) ข้อที่ 6 นำความรู้ทางทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และ
ชีวิตประจำวัน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ข้อที่ 6 นำความรู้และวิธีการประสบการณ์
ทางทัศนศิลป์ที่ตนถนัดและสนใจไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้อย่าง
เหมาะสม และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ข้อที่ 6 นำความรู้เทคนิคและวิธีการทาง
ทัศนศิลป์ที่ตนถนัด และสนใจไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆและชีวิตประจำวันได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ,2545) ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการเชื่อมโยงระหว่างสาระการ
เรียนรู้ในขอบข่ายกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ หรือนำมาใช้เป็น
แนวทางในการเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆได้

การกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนิน
ชีวิตของผู้เรียนนั้น ควรกำหนดให้ผู้เรียนสามารถนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวมาใช้ในการ
เรียนรู้ และสร้างสรรค์งานศิลปะ ให้เกิดประโยชน์ได้ในสภาพการที่เป็นจริง อาทิ สุทธิพันธ์

(2535) กล่าวว่า ลักษณะวิชาศิลปะศึกษาเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริง และการคิดค้นแก้ปัญหา ซึ่งในการฝึกปฏิบัติทางศิลปะศึกษานั้นได้จัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นรูปแบบต่างๆ ให้เลือกนำไปให้ผู้เรียนได้แสวงหาประสบการณ์ด้วยการให้วาดภาพระบายสี ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพ สร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ ฯลฯ กระบวนการเรียนการสอนนั้น ได้ให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิดด้วยการศึกษา สังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์ สืบรวจ เปรียบเทียบ ทดลอง และแก้ปัญหา โดยนำเทคนิคต่างๆมาสร้างสรรค์ และแสดงออกทางศิลปะ (กรมวิชาการ, 2533) จึงควรฝึกให้ผู้เรียนได้สังเกตธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สะอาด มีระเบียบ เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกจากการสังเกตสิ่งอื่นๆ ฝึกให้ผู้เรียนเปรียบเทียบธรรมชาติที่มีลักษณะตรงกันข้าม เช่น ธรรมชาติที่เขียวแห้ง ขาดความมีระเบียบ รกรุงรัง ให้บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วนำความรู้สึกต่างๆที่ได้รับถ่ายทอดความคิดออกมาในรูปแบบต่างๆ ถ้าผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งที่สวยงาม สะอาดเรียบร้อย ผู้เรียนก็จะเกิดความชื่นชมในสิ่งที่พบเห็น และสามารถแสดงความรู้สึกต่างๆด้วยความรู้สึกในความงาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527) ศิลปะเป็นสิ่งที่ผูกพันกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคนโดยแทรกซึมอยู่ในกิจกรรมทุกอย่าง ทุกเวลา ทุกสถานที่ (นิรันดร์ สุวรรณมัย, 2542) ดังที่ ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ได้กล่าวว่า ศิลปะ มุ่งให้เกิดความผาสุกในชีวิตประจำวัน สอนให้คนมีความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ สอนให้เป็นคนช่างคิด มีเหตุผลเป็นของตนเอง และวิชาศิลปะศึกษาไม่ได้เน้นความรู้เนื้อหาเหมือนกับวิชาทั่วไปแต่เน้นให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น และนอกจากจะส่งเสริมในพัฒนาการด้านต่างๆที่จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แล้ว ยังช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดี สุนทรียภาพ และการนำประโยชน์ของความงามมาใช้ให้ตนเองมีความสุขตามอัธยาศัยในการดำรงชีวิต (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2530) ดังนั้น การกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจึงควรส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของความรู้และการนำไปใช้ในชีวิต

การกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และสังคม ควรกำหนดจุดมุ่งหมาย ที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์นำสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนรู้ทางศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น และเห็นคุณค่าและความสำคัญของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่ง อัญญาพร คงพัฒน์ (2545) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในท้องถิ่นมีความสำคัญในการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในท้องถิ่นจึงเป็นการบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้จากของจริง รู้จักท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จะทำให้เกิดความรักความผูกพันค่านึงถึงการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 และ 25 ซึ่งสรุปได้ว่า เรื่องการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลาทุกสถานที่ และมีแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ การกำหนดจุดมุ่งหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จึงควรสะท้อนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสังคมท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระทัศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล (กรมวิชาการ, 2545) และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1-4 (ป.1-ป.6) ซึ่งครูศิลปศึกษาควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามความต้องการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการเรียนรู้ ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ความรู้ทางศิลปะแก่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม และสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 กำหนดไว้ว่า ในการจัดการเรียนรู้จะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้น ในการนำหลักการไปใช้ จึงจำเป็นต้องเน้นความสำคัญทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าว (กรมวิชาการ, 2544) การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 จึงมุ่งเน้นความสำคัญทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และเน้นพัฒนาการผู้เรียนเป็นองค์รวมอย่างสมดุล การจัดการเรียนรู้จึงต้องให้ผู้เรียนได้รับทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1. ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิดในเรื่องที่เรียน (พุทธิพิสัย) 2. การให้ผู้เรียนมีทักษะและกระบวนการในการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (ทักษะพิสัย) 3. การให้ผู้เรียนมีเจตคติ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม (จิตพิสัย) ด้วยการปลูกฝังควบคู่ไปกับการให้ความรู้และการใช้การลงมือปฏิบัติจริง (กรมวิชาการ, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับ วุฒิ วัฒนสิน (2542) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ควรจะเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยม ที่ดีงามและบูรณาการความรู้ในเรื่องต่างๆอย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะ และกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยการสอนศิลปะจะเรียนควบคู่ทั้งด้านเนื้อหาและการฝึกปฏิบัติไปพร้อมกัน ทั้งนี้เพื่อ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถทำงานศิลปะได้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ (เกษร ธิตะจारी, 2542) จึงเป็นลักษณะของการเชื่อมโยงความรู้มาสู่การปฏิบัติ และผู้สอนจะใช้วิธีที่เหมาะสมในการปลูกฝังทัศนคติ นิสัย ความคิดและแบบแผนแห่งพฤติกรรมให้แก่เด็ก (ประเทิน มหาจันทร์, 2531) เป็น

การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่สัมพันธ์ในองค์ประกอบการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

การจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ และวิเคราะห์เชื่อมโยงศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่นและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจากผลการวิจัยของ คณิงหา สุภานันท์ (2544) พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยมุ่งเน้นให้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและบูรณาการใช้กับวิชาอื่นๆได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชาตรี ถนอมวงษ์ (2545) ที่พบว่า ครูต้นแบบศิลปศึกษาส่วนใหญ่ จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบที่เน้นประสบการณ์จริงและใช้กิจกรรมที่หลากหลาย มีการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้วิชาศิลปะกับวิชาอื่นๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน และตรงกับแนวคิด และแนวทางการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ของ อำนวย เย็นสบาย (2545) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะควรบูรณาการให้เชื่อมโยงกับวิชาอื่นๆ และกลุ่มวิชาต่างๆอย่างเป็นธรรมชาติ และวิชาศิลปะในโรงเรียนยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่สังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความเป็นไปของโลกได้ ซึ่งการนำศาสตร์สาขาวิชาต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานให้เกิดความสมบูรณ์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ และพัฒนาการที่สมบูรณ์เป็นคนที่สมบูรณ์ ดังที่ กรมวิชาการ (2544) และเพราพรณ โกมลมาลย์ (2541) กล่าวว่า การบูรณาการ หรือการสร้างเชื่อมโยงระหว่างวิชาต่างๆในหลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่า สิ่งที่ได้จากสถานศึกษามีประโยชน์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่างๆ และสอดคล้องกับความสนใจและสัมพันธ์กับชีวิตจริง จึงช่วยส่งเสริมการเรียนรู้รอบด้านเป็นองค์รวมและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้เรียน โดยผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์นั้น ซึ่งควรคำนึงถึงวุฒิภาวะ และสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ โดยให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม นั้น ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนสามารถมีส่วนร่วม โดยการร่วมเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนร่วมพิจารณาในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาว่า การจัดหลักสูตรสถานศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับกรรมการสถานศึกษา โดยมีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรสถานศึกษา (กรมวิชาการ, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ที่พบว่า การจัดการศึกษาต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดรูปแบบ และวิธีการให้

สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน คณะกรรมการชุดต่างๆ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาผู้เรียน ให้ตรงตามความต้องการของชุมชน จึงเป็นผลดีในการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง สามารถ นำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้านสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และข้อที่ 9 เพื่อให้ ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

3. ด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร

จากรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร 6 รูปแบบ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบ เน้นเฉพาะสาขาวิชา รูปแบบสาขาวิชาคู่ขนาน รูปแบบหลายสาขาวิชารวมกัน รูปแบบ สหวิทยาการ รูปแบบต่อเนื่องคาบเวลาเรียนตลอดวัน และรูปแบบบูรณาการอย่างสมบูรณ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ทุกรูปแบบมีความ สอดคล้อง และสามารถนำไปใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้โดย พิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหา วัตถุประสงค์ วุฒิภาวะ ระดับช่วงชั้น และคำนึงถึงผลการ เรียนรู้ที่คาดหวังเป็นสำคัญ รูปแบบการบูรณาการหลักสูตร ทุกรูปแบบมีลักษณะร่วมที่สำคัญที่ เหมือนกัน คือ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสัมพันธของศาสตร์ความรู้ และความสอดคล้อง กับชีวิตจริง จึงเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ตามที่กำหนด ไว้ใน มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระทัศนศิลป์ โดยรูปแบบการบูรณาการ หลักสูตร ในแต่ละรูปแบบมีลักษณะเฉพาะในข้อดี และข้อจำกัดที่แตกต่างกัน จึงควรมีการเลือกใ้ อย่างเหมาะสม ซึ่ง อร์ญญา สุธาสิโนบล (2545) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรพิจารณาตามความ เหมาะสมของวุฒิภาวะ และธรรมชาติของวิชา เนื้อหาในบางเรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในเชิงหลักการที่ลึกซึ้ง ครูผู้สอนก็ควรเลือกใช้ หรือปรับวิธีการให้เหมาะสมตามสาระนั้นๆ และควร กำหนดจุดประสงค์ในการสอนที่แน่นอนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ใดบ้างใน การจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพพบูลย์ (2531) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ศิลปะแบบบูรณาการ ต้องเป็นหัวข้อเรื่องที่ใกล้ชิดกับตัวนักเรียนโดยเนื้อหาต่างๆ ที่จะผสมผสาน หรือบูรณาการนั้นต้องเหมาะสมกับสภาพและวัยของนักเรียน ซึ่งกรมวิชาการ (2544) ได้ให้ ข้อสังเกตว่า ในระดับประถมศึกษา 1-3 การบูรณาการภายในกลุ่มวิชา หรือเชื่อมโยงข้ามกลุ่มวิชา จะมี ผลดีต่อพัฒนาการเรียนรู้ของ ผู้เรียน สามารถวัดและประเมินผลให้บรรลุตามมาตรฐานหลักสูตรได้ ชัดเจน แต่ในระดับประถมศึกษา 4-6 หรือมัธยมศึกษา ควรระมัดระวังในการบูรณาการมากขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้จะต้องลุ่มลึกในเชิงหลักการของศาสตร์ หรือระเบียบวิธีของวิชา (Discipline) มากขึ้น บางเรื่องบูรณาการได้ บางเรื่องบูรณาการแล้วอาจทำให้นักเรียนไม่ได้ความคิดรวบยอด วิธีการที่เหมาะสมในระดับชั้นสูงขึ้นอาจจะใช้หลักของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) จะดีกว่า

กล่าวคือ สิ่งที่ต้องให้เข้าถึงหลักการไปตามลักษณะวิชาที่ต้องจัดแบบสหวิทยาการ บางเรื่องทำเป็นหน่วยสหวิทยาการก็อาจจัดได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาแต่ละเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับธีรชัย ปุณณโชติ (2540) ที่ให้ข้อสังเกตโดยสรุปว่า การบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆสามารถนำไปใช้ในระดับประถมได้เป็นอย่างดี เพราะครูประถมศึกษาสอนวิชาต่างๆทุกวิชา หรือเกือบทุกวิชาด้วยตนเอง แต่ในระดับมัธยมศึกษาค่อนข้างมีปัญหา เพราะครูแต่ละคนมีความถนัดในการสอนเพียงวิชาเดียว จึงมีปัญหาในการวางแผนการสอน และการทำงานร่วมกัน เพราะครูไทยไม่คุ้นเคยกับการทำงานร่วมกัน และยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร และปัญหาการบริหารจัดการใน โรงเรียน การมอบหมายงานครู การจัดตารางเวลายังไม่เอื้ออำนวย นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ ต่อด้าน ชารีเกษ (2527), ผลการวิจัยของ สังคม ทองมี (2533) และผลการวิจัยของประเทศ สหุสถิตย์ (2533) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งมีการบูรณาการภายในขอบข่ายสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้แก่ ทศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ มีปัญหาในด้านความพร้อมของครู ซึ่งส่วนใหญ่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะสาขาเท่านั้น แนวทางการแก้ไขในเรื่องนี้ จึงควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรแก่ผู้บริหาร และครูผู้สอนให้มีความรู้ และทักษะประสบการณ์ สร้างความคุ้นเคยในการร่วมกันทำงาน และควรจัดทำคู่มือแนะนำแนวทาง การบูรณาการ หลักสูตร เพื่อเผยแพร่ความรู้ และเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติต่อไป

4. ด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร

จากขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร 4 ขั้นตอน ที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. การเลือกหัวข้อที่เป็นศูนย์กลางการจัดหน่วยการเรียนรู้ 2. การระดมสมองเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาสาระวิชา 3. การตั้งคำถามชี้้นำเพื่อกำหนดขอบเขต และลำดับเนื้อหา 4. กิจกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่ขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร 4 ขั้นตอนนี้ มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยควรมีแนวดำเนินการ ดังนี้

1) การเลือกหัวข้อที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหน่วยการเรียนรู้ ควรเลือกหัวข้อที่น่าสนใจในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Heidi Hayes Jacobs (1989) ที่กล่าวโดยสรุปว่า ครูควรเลือกหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน เป็นที่สนใจของผู้เรียน และมีขอบข่ายข้ามสาขาวิชา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเลือกหัวข้อเรื่องของวอลซ์ พานิช (2544) ที่สรุปว่า ควรเลือกหัวข้อที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างน้อย 2 วิชาขึ้นไป มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตร เป็นที่สนใจของผู้เรียนและผู้สอน และมีความเหมาะสมกับวุฒิภาวะและพัฒนาการของผู้เรียน นอกจากนี้ควรเป็นหัวเรื่องที่ผู้เรียนมีพื้นฐานประสบการณ์เดิมและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับท้องถิ่นกับความรู้ที่เป็นสากลได้ (อรทัย มูลคำ และ สุวิทย์ มูลคำ, 2543)

2) การระดมสมองเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาสาระวิชา ควรร่วมกันแสดงความคิด และใช้ MIND MAPPING แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยครูและนักเรียนช่วยกันระดมสมองหาความสัมพันธ์ของหัวเรื่องจากแง่มุมของทุกสาขาวิชา และทำความรู้ที่ได้มาทำเป็นผังความคิด (MIND MAPPING) เพื่อช่วยให้มองเห็นภาพความเชื่อมโยง และครอบคลุมของเรื่องและเนื้อหาในสาขาวิชาต่างๆ (Heidi Hayes Jacobs, 1989)

3) การตั้งคำถามชี้้นำเพื่อกำหนดขอบเขต และลำดับเนื้อหา ควรตั้งคำถามในประเด็นที่กว้าง และครอบคลุม โดยผู้สอนควรเป็นผู้กำหนดขอบเขต และให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในการลำดับเนื้อหา โดยนำความสัมพันธ์ต่างๆที่เสนอไว้ในขณะระดมสมองมาจัดเข้าด้วยกัน คำถามจะทำให้ได้โครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับทราบลำดับของสิ่งที่จะเรียนพร้อมทั้งเหตุผลในการจัดลำดับและจะเป็นโครงสร้างสำหรับผู้วางแผนในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป (Heidi Hayes Jacobs, 1989)

4) การออกแบบกิจกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหัวเรื่อง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายสัมพันธ์กับพัฒนาการและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยยึดผลการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การออกแบบกิจกรรมเป็นหัวใจของหน่วยการเรียนรู้ ครูต้องกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ และสร้างสรรค์ได้ในการจัดการเรียนการสอน และครูควรใช้รูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้แบบร่วมมือ (Heidi Hayes Jacobs, 1989) และการประเมินผลการเรียนรู้ ควรประเมินผลตามแนวดำเนินการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดให้ประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ, 2545)

สรุปได้ว่า ทุกขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการนำไปใช้ในการบูรณาการหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งผู้สอนควรจัดลำดับ และกิจกรรมตามความต้องการ หรือความสนใจของผู้เรียนโดยไม่จำกัด โดยคำนึงถึง ความเหมาะสมของสภาพการณ์เป็นสำคัญ เพื่อบรรลุผลที่คาดหวัง คือ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์ในทุกสาระความรู้ และกับชีวิต

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ควรจัดกิจกรรมทั้งลักษณะกลุ่มและเดี่ยวในลักษณะโครงงานซึ่งอุดม เชยทิวส์ (2545) กล่าวว่า โครงงาน คือ แผนงานและกิจกรรมที่มีการกำหนดรูปแบบการทำงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถผลิตชิ้นงานหรือผลงานที่สัมพันธ์กับหลักสูตรและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง การทำโครงงาน ผู้เรียนอาจจะทำเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ขึ้นอยู่กับขอบข่ายความยากง่ายของ

โครงการนั้น การมอบหมายงาน หรือโครงการ(Project) ให้ผู้เรียนทำร่วมกันจะช่วยเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆเข้าด้วยกัน ครูทุกคนจะต้องวางแผนร่วมกัน เพื่อที่จะกำหนดหัวเรื่อง ความคิดรวบยอดในแต่ละวิชา และวางแผนสร้างโครงการร่วมกัน หรือกำหนดงานที่จะมอบให้ผู้เรียนทำร่วมกัน และกำหนดสัดส่วนการแบ่งโครงการย่อยให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละรายวิชา (ธีระชัย ปุณณโชติ, 2542) ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้การเรียนรู้ด้วยโครงการ จึงสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน การเลือกโครงการ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้ จึงต้องคำนึงว่า โครงการนั้น จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้แบบเชื่อมโยง หรือข้ามเนื้อหาวิชาที่รวมอยู่ในหน่วยการเรียนนั้นได้ (ไพฑูริ ลิขิตสุนทร, 2544) ในการสอนแบบโครงการในช่วงแรกจะทำโครงการตามสาระการเรียนรู้ และต่อมาจะเป็นโครงการตามความสนใจทั้งสองรูปแบบจะเน้นการทำงานกลุ่ม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา ทักษะสังคม รวมเข้าไว้ด้วยกัน บูรณาการความรู้จากรายวิชาต่างๆ ระดมสมองเพื่อสรุปความคิดรวบยอด เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ชี้แนวทางแสวงหาความรู้ และแนะนำแหล่งความรู้ต่างๆ (ประวิทย์ เหลียงกอบกิจ, 2544)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยมีสาระสำคัญกำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งเน้นการบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลในชีวิต การบูรณาการหลักสูตร จึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งที่ต้องมีการปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามหลักสูตรใหม่นี้ ดังนั้น ครูศิลปศึกษา จึงควรมีการศึกษา และนำการบูรณาการหลักสูตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จากครูศิลปศึกษาในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ มีประสบการณ์สอนที่มาก 21 ปีขึ้นไป จบการศึกษาทาง ศิลปศึกษาโดยตรง และเคยผ่าน การอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์นำการบูรณาการหลักสูตรมาใช้ปฏิบัติจริง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ด้วยความรู้และประสบการณ์สอนศิลปะเป็นเวลานาน ทำให้ครูศิลปศึกษากลุ่มนี้มีความสนใจ ความเคลื่อนไหวทางการศึกษา และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร และสนใจที่จะพัฒนา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามเป้าหมายของการศึกษาในปัจจุบัน จึงทำให้มีความคิดเห็นโดยให้เป็นแนวทางการบูรณาการหลักสูตร ในด้านจุดมุ่งหมาย คุณลักษณะ รูปแบบ และขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร ดังนี้

ในด้านจุดมุ่งหมายการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษาเห็นว่า ควรกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้านสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ที่จะนำ การบูรณาการหลักสูตรมาใช้ปฏิรูปการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา ให้แนวทางการกำหนดจุดมุ่งหมายว่า ควรใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมาย และควรกำหนดให้ผู้เรียนสามารถนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวมาใช้ในการเรียนรู้และสร้างสรรค์งานศิลปะ ให้เกิดประโยชน์ได้ในสภาพการที่เป็นจริง และควรกำหนดจุดมุ่งหมาย ที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์นำสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนรู้ทางศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นและเห็นคุณค่าและความสำคัญของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น โดยเห็นว่า จุดมุ่งหมายเหล่านี้ล้วนมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เพราะว่า จะทำให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างป็นองค์รวมเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับศาสตร์ในสาขาอื่นๆ รวมทั้งเข้าใจในความสัมพันธ์ และเห็นคุณค่าของชุมชนท้องถิ่น

ในด้านคุณลักษณะการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ ผู้เรียนได้เชื่อมโยงบูรณาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา ได้ให้ความคิดเห็นเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ว่า ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ความรู้ทางศิลปะแก่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม และสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และศิลปะนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ และควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ และวิเคราะห์เชื่อมโยงศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่นและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วย

ในด้านรูปแบบการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ควรจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะกับกลุ่มสาระอื่นๆ เพราะสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้โดยไม่มี ยุ่งยากในการประสานงานระหว่างวิชา เนื่องจากเป็นการบูรณาการระหว่างวิชา 2 วิชา หรือหลายวิชาที่แยกกันสอนตามเนื้อหาของของแต่ละวิชา ครูผู้สอนจึงสามารถวางแผนร่วมกันได้ง่าย ไม่มีปัญหาเรื่องตารางเวลาสอน จึงสะดวกที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในทางปฏิบัติจริง จึงมีทั้งความสอดคล้องและความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ส่วนผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นเห็นว่า ทุกรูปแบบมีความสอดคล้องที่จะนำมาใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของเนื้อหา วัตถุประสงค์ วุฒิภาวะ

ระดับช่วงชั้น และคำนึงถึงผลที่คาดหวังเป็นสำคัญ เป็นความคิดเห็นที่มองจากการวิเคราะห์หลักสูตร และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้เป็นสำคัญ โดยต้องการให้การจัดการเรียนรู้ นำผลที่ได้มาสู่ตัวผู้เรียนให้ได้ ได้รับความรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ส่วนด้านขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน หลักสูตรและนักวิชาการศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ทุกขั้นตอนการบูรณาการหลักสูตร มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ เนื่องจากมีความเป็นระบบเกี่ยวเนื่องสอดคล้องกัน โดยมีแนวดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การเลือกหัวข้อที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหน่วยการเรียนรู้ โดยการเลือกหัวข้อที่น่าสนใจในปัจจุบัน และการวิเคราะห์มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น และตรวจสอบความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
2. การระดมสมองเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาสาระวิชา ควรร่วมกันแสดงความคิด และใช้ แผนที่ความคิด (Mind Mapping) แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์
3. การตั้งคำถามชี้นำเพื่อกำหนดขอบเขต และลำดับเนื้อหา ควรตั้งคำถามในประเด็นที่กว้าง และครอบคลุม โดยผู้สอนควรเป็นผู้กำหนดขอบเขต และให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในการลำดับเนื้อหา
4. การออกแบบกิจกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหัวเรื่อง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายสัมพันธ์กับพัฒนาการ และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยยึดผลการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

และควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะโครงการ เพื่อเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้และสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียนได้ดี และครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลว่า ควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ทางศิลปะของผู้เรียนตามสภาพจริง จากการประเมินผลภาคปฏิบัติ และการสังเกตพฤติกรรม เนื่องจากการประเมินผลดังกล่าว เป็นการประเมินผลตามความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ทำให้รับรู้พัฒนาการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความเป็นจริง และสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนา คุณภาพของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การจุดประกายความคิดเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ครูศิลปศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ การบูรณาการหลักสูตร และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในศาสตร์สาระการเรียนรู้ศิลปะได้ตามความถนัด และความสนใจของตน มีมุมมองโลกทัศน์ที่กว้างมีความเข้าใจในศาสตร์สาขาอื่นๆ และมองเห็นโลกแห่งการศึกษาและโลกแห่งชีวิตเป็นเอกภาพเดียวกัน สามารถประยุกต์ความรู้ นำมาใช้กับวิถีชีวิตของตนในชุมชนได้

ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรพื้นฐานที่มุ่งพัฒนามาตรฐานของผู้เรียนให้
เก่ง ดี และมีความสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษา

1. ควรทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มาตรฐานการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบูรณาการ
ระหว่างกลุ่มสาระ และนำมาใช้ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม
กับสภาพของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชน

2. ควรมีการประสานงานกับชุมชนวางแผนร่วมกันกับวิทยากรท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตร ให้สามารถบูรณาการความรู้และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

1. ควรสนับสนุนและส่งเสริมการวางแผนการบูรณาการหลักสูตรในระดับโรงเรียน
2. ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เพื่อประสานงานความร่วมมือในการให้
ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. ควรจัดประชุมอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และปัญหาเกี่ยวกับการจัด
การบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกับครูในกลุ่มโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา

1. ควรมีจัดการอบรมให้ความรู้แก่ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการ
การบูรณาการหลักสูตร เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
อย่างเหมาะสม
2. ควรจัดทำหนังสือคู่มือ หรือเอกสารเผยแพร่ความรู้ในเรื่อง การบูรณาการหลักสูตร
ที่ให้ข้อมูลรายละเอียดอย่างชัดเจน เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ได้
อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยพัฒนาการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้
ศิลปะในแต่ละระดับช่วงชั้น
2. ควรมีการวิจัยพัฒนาคู่มือการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับช่วงชั้น
ต่างๆ